

FRANCESC ARTERO
TERESA GILAVERT
MERCÈ E. ROVIRA

El compte enrera (I). 4 genets per a un mil·lenni que fuig

—... I quan d'aquí unes hores surti el sol, el món veurà córrer pels camps els quatre genets enemics dels homes... Ja piafen els seus cavalls malignes amb la impaciència de la carrera; ja els seus genets de desgràcia es concerten i bescanvien les darreres paraules abans de saltar sobre la sella.

— Quins són aquests genets? —preguntà Argensola.

— Els que precedeixen la Bèstia.

[...]

“Mira!” cridava al poeta visionari amb veu estentòria un dels animals... I apareixia el primer genet sobre un cavall blanc. A la mà portava un arc i al cap, una corona: era la Conquesta, segons uns; la Pesta, segons uns altres. Podia ser ambdues coses alhora. Ostentava una corona, i amb això n’hi havia prou per a Txernoff.

“Sorgeix!” cridava el segon animal remonent els seus mil ulls. I del segell trencat saltava un cavall rogenç. El genet movia sobre el cap una espasa enorme. Era la Guerra. La tranquil·litat fugia del món davant el seu galop furiós: els homes eren a punt d’exterminar-se.

En obrir-se el tercer segell, un altre dels animals alats bramulava com un tro: “Apareix!” I Joan veia un cavall negre. El que el muntava tenia una balança a la mà per pesar l’aliment dels homes. Era la Fam.

El quart animal saludava amb un bram la ruptura del quart segell. “Salta!” I apareixia un cavall de color pàlid. “El que el muntava es diu Mort i un poder li fou donat per fer morir els homes per l’espasa, per la fam, per la pesta i per les bèsties salvatges”.

Els quatre genets iniciaven una carrera boja, esclafadora, sobre els caps de la humanitat aterrida.

El primer genet: la Pesta
(que anomenem sida)

Fa uns anys es deia si la sida no havia sortit d’algun laboratori americà que preparava armes bacteriològiques. Però s’ha comprovat que el virus ja existia els anys 60 i, probablement, molt abans. La seva complexitat, diversitat en el món animal, repartiment geogràfic i estructura genètica exclouen que hagi pogut ser creat artificialment. També s’ha dit en repetides ocasions que la malaltia prové dels simis, a través de la sang dels quals ha passat a l’home; pel que fa a l’esclat terrible que la malaltia ha tingut en els darrers anys, s’atribueix a una mutació en el virus, que s’hauria transformat en patògen, o a l’estil de vida actual que n’ha facilitat la infecció. Sigui com sigui, a les portes del segle XXI la sida és, per la seva generalització i les seves conseqüències funestes en el present i el futur, la malaltia més terrible que assola el conjunt de la humanitat.

Els pronòstics són greus. Segons Michael Merson, director del programa contra la sida de l’OMS, el 1992 van emmalaltir-ne més de dos milions de persones a tot el món i van contraure el virus més d’11 milions: més de 7 milions a l’Àfrica; 1,4 milions a Llatinoamèrica, 1,3 milions a l’Àsia i 1 milió a Nord-amèrica. Per al 2000 les previsions assenyalen increments espectaculars del nombre de persones afectades: 8,150 milions de persones a Amèrica del Nord, 2,331

Traducció d’un fragment de
Los cuatro jinetes del Apocalipsis
de Vicente Blasco Ibáñez.

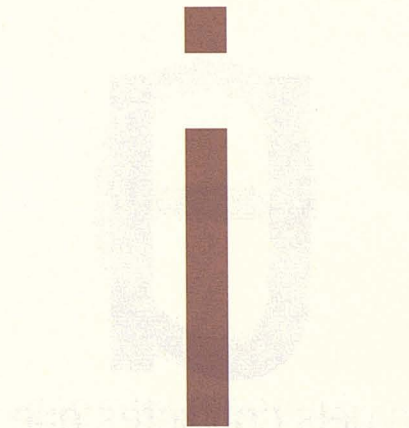
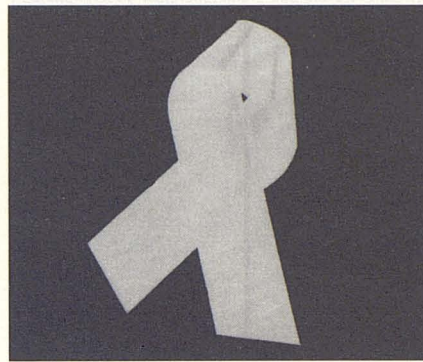

milions a l'Europa Occidental, 0,486 milions a l'Àsia del Nord, 8,554 milions a l'Amèrica llatina, 3,532 milions a l'Àfrica del Nord i Aràbia, 33,609 milions a l'Àfrica del Sud i equatorial i 45,059 milions al Sud i Sud-est d'Àsia.

A l'espera de la vacuna definitiva i mentre els tractaments actuals -que, en última instància, només aconsegueixen retardar la malaltia, no pas guarir-la, i que presenten importants efectes secundaris-, sembla que l'única manera de lluitar contra la sida és la prevenció: informant la població dels perills de les relacions sexuals indiscriminades i irresponsables i controlant totes les vies de transmissió i comercialització de la sang i del plasma. El *sexe segur* o fins i tot la continència agustiniana han pres el relleu, doncs, a la disbauxa dels anys 60. Si més no, en teoria. A la pràctica, malgrat el record d'una llarga llista de noms que la pandèmia se'ns ha endut -Rod Hudson, Freddy Mercuri, Fabià Puigserver...- molts sectors de la població pensen encara que la sida no els podrà arribar a afectar mai i no volen ni sentir a parlar de l'ús de preservatius o d'anàlisis mèdiques. Però el cert és que si fins fa pocs anys la sida en concentrava en els anomenats grups de risc, ara les fronteres entre aquests grups s'han difuminat: el 75% dels casos de sida es transmeten ja en relacions heterosexuals. Pertànyer a un grup de risc significa, només, tenir entre 15 i 50 anys.

Malgrat el ressò que ha aconseguit en el món occidental, la sida és encara més preocupant als països subdesenvolupats. En aquest sentit, igual que la desnutrició, la sida és, també, la malaltia dels pobres.

A l'Àfrica, per exemple, les condicions sanitàries i profilàctiques sovint inexistentes, la mala alimentació, la manca d'higiene i, sobretot, la presència habitual de les malalties de transmissió sexual fan que la sida assolixi índexs alarmants; la promiscuitat i la manca de recursos per fer front a la malaltia fan la resta. A l'Àsia, la sida ha arribat més tard però s'escampa tan rabiosament que els científics estan convençuts que, al continent asiàtic, el més poblat del món, la síndrome d'immunodeficiència hi causarà més morts que en cap altre lloc. La prostitució, les drogues i el tractament criminalment irreflexiu de la sang i del plasma són les causes principals de la propagació de la malaltia que, sense limitar-se als barris de bordells de Bang-kok, Bombai, Manila o Seül, ja fa temps que ha arribat a localitats aparta-

igual que la desnutrició, la sida és, també, la malaltia dels pobres

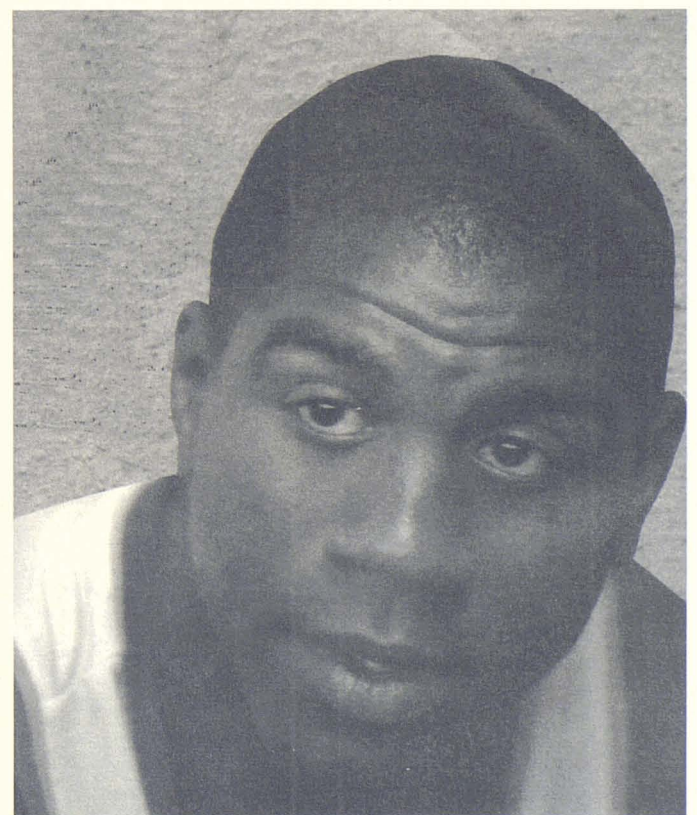
des del Nepal o de Laos i posa ja en perill els miracles econòmics espectaculars d'alguns estats asiàtics i agreuja la crisi dels més pobres.

El segon genet: la Guerra
(un món tacat de sang)

La desintegració de l'antic bloc dels països comunistes, l'ex-Unió Soviètica i els seus anteriors aliats i la consegüent desaparició de la tensió Est-Oest sorgida després de la Segona Guerra Mundial no han comportat l'establiment d'un nou *ordre internacional* basat en una pau estable i generalitzada, com algunes opinions s'havien apressat a augurar. A cinc anys vista de la fi del segle XX cuegen un reguitzell de conflictes obertament armats arreu del planeta: la guerra civil a l'Afganistan entre els grups islàmics que havien combatut l'ocupació soviètica, els diversos enfrontaments en els territoris caucàsics (Rússia-Txexènia, Armènia-Azerbaidjan, Geòrgia-Abkhàsia...),

guerres civils a diferents estats africans (Rwanda, Libèria, Sudan, Angola i Somàlia, aquesta darrera desemparada després de la retirada de les tropes nord-americanes), el conflicte entre el Nord i el Sud del Iemen que ha acabat amb la seva precària i recent unificació, el revifament de la guerra de Cambodja amb l'oposició dels Khmers roigs al procés de reconciliació nacional...

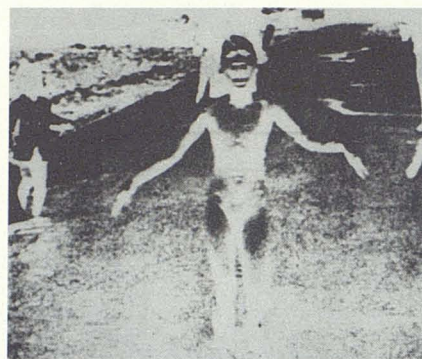
En altres indrets, la tensió existent ha minvat però sense haver deixat resolts els conflictes plantejats, com són els casos de la revolta zapatista de l'estat mexicà de Chiapas i els moviments guerrillers que encara subsisteixen a diversos països de Centre i Sud-amèrica, o la situació d'Haití després del retorn del president constitucional Aristide que els Estats Units van imposar a l'anterior règim militar. A més, també hi ha exemples de situacions enrarides progressivament que avancen vers la confrontació total, com la situació de guerra civil potencial que viu

Algèria, o l'enfrontament entre l'Autoritat Nacional Palestina i els moviments islàmics radicals als enclavaments de Gaza i Jericó.

Tots aquests escenaris apareixen o desapareixen dels mitjans de comunicació cíclicament, però el conflicte que resulta més colpidor, per les seves condicions de crueltat, absurditat, proximitat i difícil solució, és el de Bòsnia i l'ex-Iugoslàvia en general. En l'àmbit geogràfic europeu han tingut lloc crims de guerra esgarrifosos, inèdits des de 1945, que han conduït a la creació del Tribunal Internacional sobre Crims de Guerra a l'Antiga Iugoslàvia per part de les Nacions Unides a principis de 1993, el primer d'aquestes característiques que es constitueix des que els Tribunals de Nüremberg i Tòquio jutjaren els criminals de guerra nazis i japonesos.

Aquest Tribunal, amb seu a la Haia, és a l'espera de l'extradició per part d'Alemanya del que serà el seu primer processat, el milicià serbi Dusan Tadic, acu-

Un dels conflictes que resulta més colpidor és el de Bòsnia i l'ex-Iugoslàvia en general

sat de torturar, apallissar, obligar a practicar el canibalisme, vexar i mutilar sexualment presoners musulmans. Paral·lelament, Dinamarca s'ha emparat en la Convenció de Ginebra per processar el musulmà bosni Refic Saric, acusat de múltiples assassinats. Ambdós casos mostren com cap dels bàndols implicats en la guerra, serbis, musulmans i croats, queda exclòs de la responsabilitat del sadisme i la barbàrie.

Però la justícia internacional no podrà castigar adequadament els crims contra la humanitat comesos a Bòsnia i a l'ex-Iugoslàvia (assassinats en massa, tortures, violacions...) mentre la situació bèl·lica, que amenaça d'estendre's pels Balcanes, no permeti procedir a identificar i documentar tot allò que ha succeït des del 1991.

Desgraciadament, la passivitat i la ineficàcia dels països occidentals i dels diversos organismes internacionals i la pròpia realitat sobre el terreny impedeixen albirar en aquests moments una dis-

tenció capaç d'alleugerir les penalitats de la població civil i jutjar els caps polítics i militars responsables d'un holocaust que, a les portes del segle XXI, ha esdevingut la vergonya més gran de la humanitat.

El tercer genet: la Fam (el Nord es menja el Sud)

El 1960, el nivell de vida als països més rics del món era trenta vegades més alt que el dels ciutadans dels països més pobres. Ara és cinquanta vegades més alt. És a dir, que les diferències entre rics i pobres s'han doblat. D'altra banda, els països rics, amb un 20% de la població mundial, consumeixen el 80% dels recursos i produeixen un 80% de pol·lució. Els països del Tercer Món, doncs, que encara no han assolit el seu desenvolupament, són els principals afectats per la degradació del medi causada pel creixement insostenible del Primer Món: l'expansió de les terres ermes, l'escassetat de l'aigua, els residus tòxics (que els països desenvolupats aboquen als països pobres) i un llarg etcètera.

Per entendre aquests desajustaments actuals entre els països rics i els països pobres, entre el Nord i el Sud, cal retrocedir en la història i resseguir els processos de colonització de les terres riques en recursos del Sud per part dels països rics del Nord, els inicis de la revolució industrial i l'expansió del capitalisme i, a partir dels anys 60, el processos d'alliberament primer i després els nombrosos conflictes ètnics i polítics que han tingut lloc en l'ampli territori que anomenem Tercer Món i que han aguditzat els problemes endèmics de subsistència derivats de la manca d'aliments, la precarietat de l'assistència sanitària -sovint inexistent- o del sistema educatiu, els efectes de catàstrofes naturals, etc.

D'altra banda, les desigualtats entre el Nord i el Sud provoquen desplaçaments de la població cap a zones més riques que mentre el desenvolupament sigui desigual no es deturaran: uns 40 milions de persones a tot el món han abandonat els seus països si sumem els refugiats als que han marxat fugint de la fam, els desastres naturals i les condicions de vida extrema, és a dir, els emigrants econòmics. Un informe de l'OCDE assenyalava que els immigrants senegalesos residents a França guanyen, en conjunt, més del doble del pressupost de Mali, cinc cops el de Mauritània i del 61% al 80% del de Senegal. I, evident-

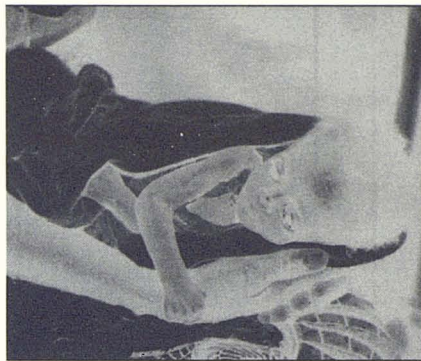

ment, cal tenir en compte que els treballadors amb millors possibilitats d'inserció són els més qualificats, la qual cosa motiva una inexorable fugida de *cervells* dels països subdesenvolupats: el 1987, quasi una tercera part dels professionals qualificats de l'Àfrica vivia a Europa, sovint fent feines marginals; en conjunt, el continent va perdre entre 1985 i 1990 uns 60.000 titulats de nivell mitjà i alt; en només un any, el 1987, Sudan va perdre per l'emigració el 17% dels seus metges, el 20% dels professors universitaris i el 30% dels enginyers.

A aquesta mobilitat dels treballadors s'afegeix la tendència creixent de les multinacionals a instal·lar les seves factories als països subdesenvolupats, amb mà d'obra barata i abundant i amb una conflictivitat laboral inexistente. Aquesta divisió mundial del treball (Nord/capital, Sud/mà d'obra), però, significa que si un dels termes és rendible -el capital- ho és perquè recull els fruits de l'altre, que no rep la part que li correspon per la seva aportació de mà d'obra.

I, per acabar, un aniversari simbòlic: l'any passat va tenir lloc el cinquantenari de la creació del Banc Mundial, un organisme internacional nascut el 1944 amb l'objectiu de proveir fons financers per fer front a les necessitats de reconstrucció derivades de la Segona Guerra Mundial. La menor importància dels fons del BM adreçats a Europa, unida a la preocupació per l'esdevenidor del Tercer Món, van marcar, des de la dècada de 1950, una nova orientació d'aquest organisme cap als problemes dels països subdesenvolupats, un canvi emmarcat en un nou tractament dels problemes Nord/Sud: els països del Tercer Món concentraven la gran majoria de les matèries primeres necessàries per al funcionament de l'economia capitalista; la nova confrontació est/oest feia d'aquests països objectius geoestratègics i obligava a dissenyar polítiques específiques destinades a pal·liar els seus problemes i evitar la desestabilització social i política; i, finalment, les previsions optimistes assenyalaven que el desenvolupament d'aquests països permetria la construcció de nous mercats que contribuïssin a l'expansió i consolidació del sistema.

El funcionament del BM, però, amb el control absolut d'un nombre reduït de països, ha permès sovint vetar determinades línies de crèdit en funció, principalment, dels interessos de la política exterior dels EEUU. La seva actuació ha estat regida, doncs, en allò fonamental,

e

ls països més rics,
amb un 20% de la
població mundial,
consumeixen el 80%
dels recursos

pels interessos dels països més poderosos, posició des de la qual ha contribuït a l'augment de les desigualtats.

En definitiva, el sistema de vida dels països desenvolupats, basat en el consum opulent i la producció malbaratadora, va en contra de la lògica d'un sistema ambiental que sostingui el sistema humà de forma perdurable. I tenint en compte que els recursos són limitats, és evident que com més augmentin els nivells de desenvolupament al Nord més augmentarà la pobresa al Sud.

El quart genet: la Mort
(del planeta)

En els pròxims 25 anys es preveu la desaparició de la meitat dels 10-30 milions d'espècies d'insectes que es calcula que existeixen.

Una tercera part dels esculls coral·lins del planeta podria desaparèixer en els pròxims 20 anys i dues tercers parts, en 40. El ritme de desaparició d'espècies és,

l'estat de la qüestió

actualment, 400 vegades més ràpid que abans de l'aparició de l'ésser humà. Les xarxes a la deriva són causa de la mort d'unes 800.000 aus marines en tot el món. La pesca de la gambeta amb xarxes d'arrossegament als EUA ha originat la captura accidental de més de 40.000 tortugues marines l'any. A la Mediterrània, més de 50.000 tortugues marines cauen atrapades cada any a les xarxes d'arrossegament i de l'art de fons o els hams dels palangres. Els dofins a Nova Zelanda i els lleons marins de Hookeri poden desaparèixer per quedar atrapats en les xarxes de pesca. Entre 5.000 i 10.000 cetacis moren víctimes de les xarxes de deriva de la Mediterrània: el catxalot pot arribar a desaparèixer i el dofí és atrapat accidentalment. La biomassa de balenes a l'Antàrtida ha passat de 100 milions de tones a 5-10 milions. La captura del rorqual d'aleta blanca d'uns 9 metres no es va començar a practicar fins que es van esgotar les enormes balenes blaves de 30 metres, els

l'estat de la qüestió

rorquals comuns de 25, les iubartes de 17... Uns 7 milions de dofins han mort des de 1959 per la pesca de la tonyina al Pacífic oriental.

Cada any es destrueix al món una extensió de massa forestal equivalent a la superfície del Regne Unit. En els últims deu anys, s'han perdut més de 125 milions d'hectàrees de bosc en el món. A l'Estat espanyol, el 1994 es van cremar més de 365.000 hectàrees en milers d'incendis provocats.

La URSS i Rússia van vessar des de 1959 a 1992 divuit reactors nuclears de vaixells i submarins, reactors que contenen residus nuclears sòlids i líquids, sis dels quals tenien combustible irradiat. Des de 1980 hi ha hagut els vuit anys més càlids del segle. La disminució dels nivells d'ozó a l'estratosfera provoca una major transparència de l'atmosfera a la radiació ultraviolada procedent del Sol, fet que es tradueix en el desenvolupament d'un major nombre de càncers de pell en els humans, una de les malal-

e

ls interessos econòmics i nacionals prevalen sobre les accions en defensa de la Terra

ties que en els darrers anys han anat prenent més protagonisme en la nostra societat.

Després de 200 milions d'anys d'existència sobre la Terra, les granotes i els gripaus desapareixen ràpidament i misteriosament. Des de l'accident de Txernòbil fins al 1993 hi ha hagut 8.000 víctimes mortals per la radiació; la major part dels isòtops que es van emetre encara continuen exposant radioactivament la població i ho continuaran fent durant molts cents i milers d'anys més, i hi ha hagut ja casos de mutacions en els éssers humans i en les vaques. Un sol gram de plutoni és capaç de provocar càncer a més d'un milió de persones.

El 1992, marea negra a la Corunya provocada pel vessament de cru del vaixell Aegean Sea; el 1993, marea negra a les aigües del nord d'Escòcia pel vessament de cru del petrolier Braer; el 1993, el Robert Meaks va xocar contra el pantallà de Tarragona i va provocar greus explosions i destrosses ambientals; el 1994, la

tundra àrtica va patir el vessament de cru dels oleoductes d'una petroliera russa. Els danys als ecosistemes són irreparables, ja que el petroli tarda molt a degradar-se i, encara que desaparegui de la superfície, els problemes que origina hi romanen durant molt de temps: els animals marins pateixen deformacions i pèrdua de fertilitat; hi ha alteracions, pèrdua de biodiversitat...

Noruega pesca uns 2.000 milions de tones de peix a l'any i els caçadors de focs en maten el doble; de les 3.000 pells de foca que poden arribar a aconseguir, 2.000 són de cries, que no es poden vendre...

Les causes d'aquest panorama apocalíptic?: voler mantenir els luxosos hàbits de consum dels països desenvolupats mentre els habitants dels països menys industrialitzats contemplen com els seus recursos disminueixen alarmantment; regeneració de les platges; construcció de ports esportius; pesca abusiva i indiscriminada; instal·lació de centrals nuclears sense pensar en els efectes que pot originar en els éssers humans i en el medi i no tenir en compte altres alternatives d'energia (geotèrmica, del mar, hidràulica, biomassa); incendis, ja siguin provocats o no; guerres i armament nuclear causants de la destrucció de tot tipus de vida; contaminació atmosfèrica i del mar per qualsevol element tòxic; incineracions de residus nocius prop de les costes...

Fa trenta anys no es preveien els desastres de les reserves pesqueres ni els problemes ecològics que avui assolen els oceans i les zones costaneres. I tot i que avui molts països apliquen diversos tipus de mesures per evitar la destrucció brutal del medi, els interessos econòmics i nacionals prevalen sobre qualsevol acció en defensa de la Terra.

Les campanyes de reciclatge (de paper, plàstic, vidre, llaunes), l'ús de gasolina sense plom, el màxim rendiment i aprofitament de les matèries i productes, el control de les emissions de gas de les indústries i factories, la creació de reserves naturals i espais protegits, les disposicions sobre protecció d'espècies animals i vegetals, cimeres, convencions, protocols, inspeccions forçoses del Consell de Seguretat Nuclear, accions del Banc Mundial per fer front a la pobresa... valen la pena? Encara s'hi és a temps? Els nostres descendents es trobaran realment una Terra ecològica com la ciutat ecològica que es pretén construir als Jocs Olímpics de Sidney del 2000? O tot és una simple moda?

